LUND UNIVERSITY

Gunnar Ekelöf i Grönköping

Pekoralpastischen som poetisk metod

Möller, Daniel

Published in:
Vetenskapssocieteten i Lund. Årsbok 2017

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Möller, D. (2017). Gunnar Ekelöf i Grönköping: Pekoralpastischen som poetisk metod. I H. Rahm (Red.), *Vetenskapssocieteten i Lund. Årsbok 2017* (s. 93-124). (Årsbok). Vetenskapssocieteten i Lund.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Daniel Möller

Gunnar Ekelöf i Grönköping

Pekoralpastischen som poetisk metod[1]

> Vid handelsboden [i Hölö] syntes ibland Gunnar Ekelöf, ömsom kutig och vinglig, rödögd under baskern, ömsom elegant i plusfours, rutiga knästrumpor och gula, perforerade skor. […] Jag såg honom senare i Uppsala, där han tankspridd kunde släntra över Drottninggatan, jagad av tutande bilar; skuttande som en getabock räddade han sig upp på trottoaren. Dyster ruvade han sedan över kaffekoppen på Günters Hof-Conditori. Ibland skymtade han på tåget till Stockholm, där han gjorde mig besviken genom att kluckande läsa *Grönköpings Veckoblad*. Han borde ha läst en gnostisk apokryf.
>
> Sven Delblanc, ur *Agnar*, 1993

> Att följa Grönköpingshumorns olika gestaltningar genom svensk litteratur alltifrån 1700-talet, *det* hade varit en saga […].
>
> Ekelöf i *BLM* 1949

I

”Också jag har varit Alfred Vestlund i *Grönköpings Veckoblad*”, avslöjar Gunnar Ekelöf (1907–1968) i en intervju i *Svenska Dagbladet* den 8 april 1952.[2] För första gången röjer författaren härmed offentligt att han publicerat sig under pseudonymen A:lfr-d V:stl-nd, Nils Hasselskogs *nom de plume par excellence*. Tre år senare låter han samlingen *Strountes* avslutas med ”Epilog av A:lfr-d V:stl-nd” och ger därmed denna dikt en framträdande placering i boken. Av allt att döma har Ekelöf attraherats av pekoralpastischen som subgenre och metod.

I pekoralpastischerna fick Ekelöf fritt spelrum för sin lekfullhet som diktare. Här blandade han skämt och allvar, odlade sin svarta humor, personligt fattade absurdism och sitt intresse för nonsens. Och precis som 1700-talsförfattaren Olof von Dalin såg Ekelöf det avsiktliga pekoralets litteraturkritiska potential.[3] Genom att skriva ’dåliga’ dikter och antipoesi – dikter med avsiktliga dissonan-

Pris 30 öre. **Press-stopp** se sid. 4! Högaktuell till 3 dec.

Grönköpings Veckoblad

Organ för Grönköping med omnejd

Utkommer en gång i månaden.

Grundad av Hasse Zetterström

Redaktör och ansvarig utgivare Seth Bremberg

47 årg. Nr 11. Uppl. A | NATIONALUPPLAGAN | 3 nov. 1948.

Tunnelbana i Grönköping?

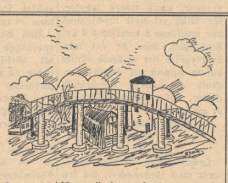

T. h. Detalj av herr finsnickare Joel Erikssons förslag om en »överjordisk» tunnelbana.

Vid sistlidna sammanträde i Grönköpings stadsfullmäktige dryftades ett uppkast av mag. Hagwald som, kan utgöra fröet till en ny epok i vår stad. Tal. påminde först om vår urgamla hävd inom såväl de kulturellt som inte minst de teknologiska framstegen, nämligen trafikväsendet. Under sommarens studiebesök i K. Huvudstaden, sade hr Hagwald inledningsvis, hade han vid flera tillfällen åsett huruledes gatunivån nedsänkts för att tjäna till underlag för en påtänkt s. k. tunnelbana. Varför, hade han då frågat, skulle inte våra egna gator kunna nå samma låga nivå?

Tal. yttrade vidare, att han hade införskaffat expertutlåtande av klensmedsfabrikör Östberg, (Låsar & Tänger). Herr Östberg hade sagt sig sakna erfarenhet å motsvarande anläggningar, dock ansåg han det planerade projektet ingalunda outförbart även om vissa svårigheter skulle uppstå. Beträffande undergång under Grönköpingsån skulle arbetet härå väsentligen underlättas om vattendraget i fråga torrlades, vilket

Forts. sid. 4.

Ungt uppfinnargeni.

Herr Emil Ruda tillverkar redaktionsmotor. Stå vi inför en ny Edison?

Sent vid 7-tiden härförleden afton fann herr lantpolis Fröblom vid passgång runt Bergska sjön i dennas vattubryn en halvt avsvimmad ung man liggande framstupa. Omhändertagen visade han sig vara identisk med herr gossen Emil Ruda. Hans första ord vid uppvaknandet voro:

— Var är maskinen?

Herr Fröblom blev som man kan förstå högst intresserad, och omtalade ynglingen det han havererat med en av honom uppfunnen s. k. redaktionsmotor. Hade denna, som han strängt hemlighållit, vuxit fram inom honom under lediga söndagar, och hade han efter experiment i herr Gårdbergs finmekaniska verkstäder, dit han tacksamt lämnats tillträde, fått densamma flygfärdig.

Då hade längtan att flyga blivit honom övermäktig, trots att han ej ägde flygcertifikat, och hade han startat från Gökberget i hopp om att kunna taga sig fram till Hjo, men hade snart bensinbrist nödgat honom att landa vid Bergska sjön, där planet havererat. Här slöt ynglingen.

Gr. V. vill endast tillfoga, det vi å det hjärtligaste gratulera vår stad till att ha fött ett dylikt omedvetet mekaniskt geni, är det hela ju så mycket märkligare som herr R. i skolan regelbundet hade C i matematik, men ser man ju härav även hur väl skolan behöver reformeras. Vi beklaga vidare livligt, det vi kanske ej alltid förstått herr R., och de många handlingar, vilka vi tillskrivit psykopatisk destruktivitet, egentligen endast varit ett utslag av misskänd forskar- och upptäcktsdrift.

Herr yngling E. Ruda.

Herr pm. Pontus G. Brunander.

OLIDLIG situation å POSTEN.

Herr postmästare Brunander vägrar utlämna blanketter utan definition.

Grönköpings Veckoblad har redan förut påpekat hur ytterligt sparsam herr pm. Brunander den senaste tiden visat sig vara på blanketter, men han har nu i dagarna hårt när slagit rekord.

När allmänheten åknackar luckan och ber att få en blankett för ett eller annat ändamål, säger herr postmästaren:

— Vet ni då vad en blankett är?

Inför denna fråga står de flesta fullkomligt handfallna och kunna ej ge nödigt besked. Herr postmästaren säger då, med en nog så tydlig glimt i ögonvrån:

— Ni vill ha något som ni inte vet vad det är. Kom igen när ni vet vad ni vill ha.

Och så stänges luckan med ett klickande.

Forts. sid. 4.

Polishunden KAROLINA

mantalsskriven som JURIDISK PERSON. Se art. å sid. 2.

Redaktionella meddelanden till **GRÖNKÖPINGS VECKOBLAD** och **SÖNDAGSNISSE-STRIX** skola adresseras personligen till tidningarnas redaktör: ***Seth Bremberg,*** Rådmansgatan 11, Stockholm

Första sidan av *Grönköpings Veckoblad* nr 11 1948.

ser, absurda fraser och sarkastiska vändningar – kunde han i rollen som Alfred Vestlund rikta kritik mot 40-talisterna och deras många epigoner.

Ekelöf vägrade konsekvent att låta sig inordnas under någon särskild litterär eller konstnärlig -ism. Efter debuten med *sent på jorden* 1932 blev han ofta etiketterad som surrealist, något han invände mot.[4] Carl Olov Sommar skriver: ”När Karl Vennberg, Lars Ahlin, Stig Dagerman och andra lanserade den 40-talistiska pessimismen, intog Ekelöf […] en skeptisk attityd. Det gällde inte så mycket de enskilda författarna som anspråket att tala för en hel litterär generation och dess speciellt tidsenliga form av livsångest.”[5] Ekelöf var kritisk mot all konformism, litterär såväl som filosofisk, religiös och politisk.

Det är uppenbart att det Ekelöf ägnar sig åt i *Grönköpings Veckoblad* pekar fram mot *Strountes*. Hans bidrag i tidningen är på flera sätt strountesförebådande. Två av dikterna som han lät publicera i veckobladet kom dessutom att ingå i den nyskapande samlingen, nämligen den ovan omtalade ”Epilog av A:lfr-d V:stl-nd” – i nr 11 1948 kallad ”40-talssjukan” – och ”Ad memoriam” i nr 9 1950, med musik av Ludvig Hagwald, grundrektor vid Läspeskolan i Grönköping och ”rektor magnusfikus” vid Läspehögskolan i samma stad samt skapare av världsspråket transpiranto, en godmodig drift med esperanto. Tidningen blev ett slags experimentfält för framväxandet av centrala delar i strountestrilogin, där även *Opus incertum* (1959) och *En natt i Otočac* (1961) ingår.[6]

Dikten ”40-talssjukan” föregås av följande redaktionella anmärkning: ”Detta poem har skalden tillägnat herr docenten och riddaren, *prof. Tideström* i Uppsala med anledning av att prof. tog med honom i en antologi för skolor! Han fick veta det av en mag. från Hjo som var inne och köpte en lamatröja på trikotageavdelningen. Det hela har således blivit en ren s.a.s. självkänslohyllning åt herr prof. Tideström.” Själva dikten lyder:

Vad sker Dig nu, Du gamla dikt i Norden,
vet Du Din sjukdoms diagram, så säg?
En mjältsjuk svartalf snart regerar jorden,
en man med sviter: Mannen utan väg!
Och likt ett Nöjesfält tycks dikten vorden!
Lyster Dig väga 40-tal, välan, så väg!
Det fanns ett sådant ock i romantiken,
låt mig ta fram en diktbok från antiken!

– Ja, för mig till den fria horisonten,
där det finns plats även för mig att stå!
Låt även mig få skåda Hellesponten,
där vattendragen dela sig och gå!
Den linjen passar ej kameleonten:
där är man brokig ej, blott gul och blå!
Jag vill ej mera föra narrens skramla
i Cirkus 40-tal, dit alla ramla!

Min är den, denna tysta avskedstimma!
Väl har jag klumpfot, men – den är dock min!
Snart skall jag över horisonten simma
som en gång Byron simmade med sin!
Jag simmar som i trance, i salig dimma…
Grevinnan Guiccioli! Snart är jag din!
Mot horisontlös värld, där vägar saknas,
går Mannens väg! Den gudaboret naknas!

Ekelöf anknyter här (och i flera andra dikter) till karakteristiska, lekfulla drag i grönköpingsspråket. När han låter poemet tillägnas ”herr docenten och riddaren, *prof. Tideström*” ansluter han sig till tidningens valhänta prosastil, där titlar på bemärkta personer sammanblandas och dubbleras.[7] I diktens andra rad, ”vet Du Din sjukdoms diagram, så säg?”, anspelar Ekelöf högst medvetet på en annan utmärkande egenskap i grönköpingsspråket, nämligen dess faiblesse för att avsiktligt förväxla ord som ljudmässigt påminner om varandra men semantiskt närmast är varandras motsatser (”diagram” i stället för ”diagnos”). Några exempel i *Grönköpings Veckoblad* på dylika, avsiktliga sammanblandningar av ord – de flesta härrörande från Nils Hasselskogs tid – är odalisk (haremskvinna) som blir ”obelisk” (stenpelare), herrkonfektion som blir ”herrkonfektyr”, hypotes som förväxlas med ”hypotek”, ansvarslös som blir ”ansvarsfri” och omedveten som förväxlas med ”medvetslös”.[8] I ”Rolös kväll” (nr 7 1947) leker Ekelöf med orden på samma sätt så att rolös blir ”rotlös”. Det är ett avsiktligt försök att skriva naivt och aningslöst. Hela språket kommer i gungning, en omständighet som Ekelöf uppenbart roats av och själv ägnade sig åt att utforska.[9]

”40-talssjukan” är avfattad på *ottave rime*, precis som Esaias Tegnérs ”Mjeltsjukan” från 1825/26, som Ekelöf anspelar på i titeln och på flera ställen i dikten.[10] Gunnar Tideström (1906–1985) var professor i litteraturvenskap vid

Uppsala universitet, och Vestlund-Hasselskog togs av honom med i antologin *Lyrik från vår egen tid* (1945). Formuleringen ”en man med sviter: Mannen utan väg!” syftar på Erik Lindegren (1910–1968) och dennes diktsamlingar *mannen utan väg* (1942; ny uppl. 1945) och *Sviter* (1947). Klandret av 40-talismen – ”Cirkus 40-tal” – är raffinerat och utdelas med lika delar humor och sarkasm.

Även i den halvannat år äldre ”Deklaration” i nr 4 1947, som förmodligen är skriven av Ekelöf, utgör Tegnér-dikten fond. Förutom att ”Deklaration” har samma metriska struktur som ”Mjeltsjukan” (och ”40-talssjukan”), innehåller den flera anspelningar på det klassiska poemet. Första raden lyder: ”Han stod så rak å Gökmassivets hjässa”, att jämföra med Tegnérs ”Jag stod på höjden af min lefnads branter”. Raderna 11–12 låter så här: ”när vi som dikta börja på att undra / om rimmet är vår konsts Akilleshäl.” och motsvaras av: ”Och sjelfva dikten! Dess lindansarmöda, / dess luftsprång har jag sett mig trött uppå. / Dess gyckelbilder tillfredsställa ingen”.

”Deklaration” är ett påfallande välgjort poem – och det innehåller klander av 40-talismen, särskilt av Erik Lindegren, föregångsmannen bland de lyriska 40-talisterna. Sjätte och sista strofen i ”Deklaration” lyder:

> Så stiger jag avsides med min cittra
> och gör lyrik å någon mossig sten.
> Må eftervärlden döma om den vittra
> var A-fr:d V:stl-nd eller L:nd:gr:n![11]

Även ”Jag vill slå ut (Återfall)” i nr 7 1950 – också den sannolikt författad av Ekelöf (om än inte på *ottave rime*) – är en uppgörelse med 40-talismen. Diktjaget tar däri sin musa under armen, smiter och ”lämnar 40-talet dö i sviter / av Erik Lindegren, h. forss m.fl.”.[12]

Pseudonymen A:lfr-d V:stl-nd har använts av åtskilliga skribenter.[13] Exakt hur många det rör sig om är inte möjligt att avgöra, men det kan konstateras att det både före och efter Ekelöf är rätt så många som lockats – och alltjämt lockas – att träda in i rollen som Vestlund. Den förste att skriva under namnet var karaktärens skapare, Oscar Rydqvist (1893–1965), och den som före Ekelöf nyttjade det mest framgångsrikt var nämnde Nils Hasselskog (1892–1936), som medarbetade i tidningen från 1925. Tiotalet år senare utgav Hasselskog diktsamlingen *Guldregn. Poesi av A:lfr-d V:stl-nd* (1935).

Grönköping har sin förebild i bland annat antikens Abdera och i danska Pærekøbing. Abderiterna, omskrivna i Christoph Martin Wielands roman *Die*

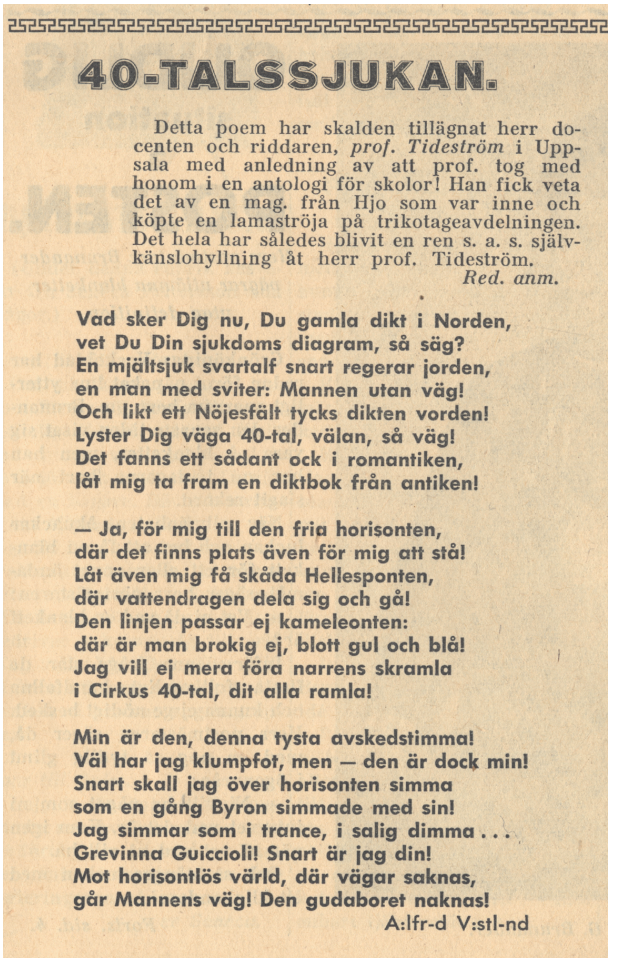

40-TALSSJUKAN.

Detta poem har skalden tillägnat herr docenten och riddaren, *prof. Tideström* i Uppsala med anledning av att prof. tog med honom i en antologi för skolor! Han fick veta det av en mag. från Hjo som var inne och köpte en lamaströja på trikotageavdelningen. Det hela har således blivit en ren s. a. s. självkänslohyllning åt herr prof. Tideström.

Red. anm.

Vad sker Dig nu, Du gamla dikt i Norden,
vet Du Din sjukdoms diagram, så säg?
En mjältsjuk svartalf snart regerar jorden,
en man med sviter: Mannen utan väg!
Och likt ett Nöjesfält tycks dikten vorden!
Lyster Dig väga 40-tal, välan, så väg!
Det fanns ett sådant ock i romantiken,
låt mig ta fram en diktbok från antiken!

— Ja, för mig till den fria horisonten,
där det finns plats även för mig att stå!
Låt även mig få skåda Hellesponten,
där vattendragen dela sig och gå!
Den linjen passar ej kameleonten:
där är man brokig ej, blott gul och blå!
Jag vill ej mera föra narrens skramla
i Cirkus 40-tal, dit alla ramla!

Min är den, denna tysta avskedstimma!
Väl har jag klumpfot, men — den är dock min!
Snart skall jag över horisonten simma
som en gång Byron simmade med sin!
Jag simmar som i trance, i salig dimma . . .
Grevinna Guiccioli! Snart är jag din!
Mot horisontlös värld, där vägar saknas,
går Mannens väg! Den gudaboret naknas!

A:lfr-d V:stl-nd

”40-talssjukan” i *Grönköpings Veckoblad* nr 11 1948 är författad av Gunnar Ekelöf i skarp front mot 40-talismen, i synnerhet Erik Lindegren. Dikten ingår omarbetad – och nedtonad – i samlingen *Strountes* (1955) och har där fått namnet ”Epilog av A:lfr-d V:stl-nd”.

Abderiten (1774), var i antiken beryktade för sin enfald. Förlagan för *Grönköpings Veckoblad* är en bilaga till norska *Aftenposten*, ”Fra Trangvik”.

Grönköpingsskalden är avdelningschef vid Varuskrapans trikotageavdelning (stickade plagg och underkläder). Han är sinnebilden för småstadspoeten, nära besläktad med bodbiträdet i Birger Sjöbergs Fridaböcker och författare av svensk litteraturs allra ädlaste pekoral. Hans sköna sångmö heter Irma Viola Sjöqvist, ”I-ma” eller ”I-a” kort och gott, till vilken han riktar högstämda dikter.[14] År

efter år blir grönköpingsborna djupt skakade över att Vestlund inte tilldelas Nobelpriset i litteratur.[15]

Följande rader ger en representativ bild av Nils Hasselskogs Vestlunddiktning:

> När morgonvind går fram i bladen
> och fågeln väcks av Febii puss,
> drar sångarn bort från barndomsstaden,
> då drar han bort med omnibus.[16]

Hasselskogs medvetet pekoralistiska konststycke, och Vestlunds omedvetet pekoralistiska malör, märks bland annat i bruket av det charmfullt skeva rimparet puss/omnibus. Att det är Phoebus, det vill säga Apollo, sångens och diktens gud i den grekisk-romerska mytologin, som väcker en sovande fågel med en puss, bidrar till komiken.

Pekoralisten är alltid omedveten om sina litterära klavertramp. Han eller hon är blind för såväl innehållsliga som formmässiga olyckor och märker inte när det går fel – när versföringen är knagglig, när slutrimmen är skeva, när troperna kolliderar med varandra, när stilen är pompös eller när det i texterna utan vidare går att läsa in sexuella anspelningar, där sådana inte åsyftats. Hasselskog har spelat rollen som en sådan omedveten poet, och det har även – på sinsemellan olika sätt – Birger Sjöberg och Ekelöf.

I dikten ”Återblick”, publicerad i nr 9 1950 tillsammans med ”Ad memoriam”, alluderar Ekelöf på några kända rader i Vestlund-Hasselskogs dikt ”Nyår”:

> Vad rätt du tänkt –
> men det var fel du sagt!
> Vad du i kärlek känt –
> men det blev aldrig gjort!
> Ack nej, det ljuvaste
> förbliver oförsport!
> Det allra vackraste
> blir aldrig satt på pränt.

Under dikten står: ”Ben. medd. gen. G.E.”. ”Nyår” stod att läsa första gången i veckobladet i januari 1928. Raderna av Hasselskog som Ekelöf anspelar på lyder:

Första sidan av Grönköpings Veckoblad *nr 9 1950.*

Ja, fram ock du, som fått till börda
en, andligt sett, mer blygsam del,
och vet, att även du skall skörda
vad rätt du tänkt, fast det vart fel.[17]

Hasselskog utgår i sin tur från en passage i Viktor Rydbergs ”Kantat vid jubelfestpromotionen i Upsala den 6 September 1877”, som även går igen i ”Återblick”:

Hvad rätt du tänkt, hvad du i kärlek vill,
hvad skönt du drömt, kan ej af tiden härjas,
det är en skörd, som undan honom bergas,
ty den hör evighetens rike till.
Gå fram, du mensklighet! var glad, var tröst,
ty du bär evighetens rike i ditt bröst.[18]

Guldregn uppmärksammades av Ekelöf i *BLM* nr 1 1949, där han recenserade nyutgåvan av denna bok och August Petersons studie *Nils Hasselskog. Grönköpings diktare och tänkare* (1948). Ekelöf skriver om Hasselskogs dikter som Alfred Vestlund, att ”Det djupa i det grunda – också omvänt – är denna diktnings metodik” (och anspelar därmed på en psalm från 1817 av Johan Olof Wallin, nämligen ”I det djupa, i det höga”, nr 12 i 1819 års och nr 20 i 1937 års psalmbok).[19] Detsamma kan sägas om Ekelöfs egen Vestlundpoesi. Recensionen vittnar om Ekelöfs intresse för grönköpingsestetiken. Han var väl förtrogen med veckobladet och dess persongalleri, stadens gator, hus och kommers, liksom med den kringliggande topografin. I hans bidrag figurerar således både namn och platser i och kring den fiktiva lilla staden – Storgatan, Varuskrapan och Statt; Gökmassivet, Djuriska Parken och Bergska sjön (de två sistnämnda i dikten ”Kvällsvandring i djuriska parken”, som sannolikt är skriven av Ekelöf). Därutöver tillämpar han veckobladets originella, ibland arkaiska stavningsbruk – *bus* i stället för *buss*, *lufta* i stället för *lifta* – och dess förkortningar, exempelvis *s.m.s.* (som man säger). I en av hans texter kliver Stig Berglund följaktligen av ”skövdebusen” vid ett av torgen i Grönköping, varpå följande fråga riktas till Berglund: ”Är det inte förresten en nog så originell årstid för en s.m.s. semestertripp?”

II

Ordet pekoral kommer från latinets *pecoralis*, härlett ur *pecus*, som betyder 'fänad' eller 'boskap'. Det äldsta kända belägget kan dateras till 1796,[20] men förekomsten av fenomenet är äldre. Johan Henric Kellgren kallade sin tids pekoralister för "rimkräk". Enligt en vedertagen definition är pekoralet ett "litterärt verk kännetecknat av den icke avsedda komiska effekt som uppstår ur kontrasten mellan författarens aningslösa banalitet och hans misslyckade ansträngningar att imitera en högstämd eller högtidlig stil." Enligt en annan, något äldre definition har vi att göra med en "skrift […] som utmärkes av (ovanlig l. nötaktig) dumhet (o. enfald) o. som därigm oavsiktligt gör ett löjligt intryck; ofta om dylik skrift osv. som använder högstämda ord o. fraser utan motsvarande innehåll […]."[21] Ordet har ingen direkt motsvarighet på andra moderna språk, som exempelvis engelska, tyska och franska. Engelsmännen använder ibland termen *doggerel* för dålig eller misslyckad poesi (vilken hör ihop med uttrycket *dog Latin*), men just 'pekoral' med dess etymologiska bakgrund förefaller unikt. Tyskans *literarisches Machwerk*, franskans *galimatias* och danskans *ordskvalder* är "slumpvis utvalda exempel som antyder att 'pekoral' ingalunda tillhör de internationella orden."[22]

Ett pekoral är ett litterärt verk, till exempel en dikt, som redan i sin samtid lät sig förstås som illa skrivet, fåraktigt eller bisarrt. Att ta en äldre dikt, vilken som helst, och kalla den ett pekoral – det vill säga en text av en författare som i sin samtid inte betraktades som pekoralist – är således anakronistiskt. Författaren Sveno Dalius (1604–1693), det svenska ädelpekoralets *grand old man*, klagar på flera håll i sin poesi över belackare, vilket talar för att han redan i sin samtid utsattes för klander.[23] Även den arme rimmaren Haquin Bager (1711–1772) utsattes för kritik – av Kellgren och Lenngren med flera – och gick till poetisk motattack mot dem och andra. Tiden kan med andra ord inte, såsom Staffan Björck hävdat, "göra pekoral av det som en gång gällt som stor poesi".[24] Det är ett anakronistiskt påstående. I samlingsvolymen *Pekoral och bombasmer* presenteras poem av Johan Olof Wallin, Esaias Tegnér, Erik Johan Stagnelius och Carl Snoilsky som pekoral. I antologin *Dåliga dikter* lanseras dikter av Israel Holmström, Frans Michael Franzén, P. D. A. Atterbom och Carl David af Wirsén på oklara grunder också som pekoral.[25] Och Hans Ruin har kallat bitar av bland andra Jacob Freses och Gustaf Philip Creutz' skrifter för pekoral – vilket även det ter sig anakronistiskt.[26]

Däremot är det ovedersägligen så att tiden kan få dikter som en gång framstod som tänkvärda, formfulländade och betydelsefulla att framstå som platta

och ointressanta – men det beror bara på att smaken förändras, inte på att dessa dikter skulle ha övergått till att vara dåligt skrivna, vara rytmiskt ur led eller ha ett rubbat innehåll.

Pekoralet, framför allt det så kallade ädelpekoralet[27] – det vill säga en text som genom sin formmässiga och/eller innehållsliga skevhet framkallar nöje och njutning –, har förutom Ekelöf attraherat och engagerat en rad välrenommerade författare. Georg Stiernhielm (1598–1672) parodierade i andra akten av hovbaletten *Parnassus Triumphans*, skriven 1650, författaren Sveno Dalius som på grund av dennes militära bakgrund och texternas ymniga latininslag kallas ”Latinsk Capiten”;[28] Anna Maria Lenngren (1754–1817) gick i *Dagligt Allehanda* på 1770-talet till versifierat anfall mot Haquin Bager;[29] Tomas Thorild (1759–1808) försvarade de excentriska och halvförryckta diktarna Brynolph Hallborg (1736–1792)[30] och Mathias Bjugg (1751–1807),[31] som schavotterat i tidningspressens pekoralistjakt;[32] Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866) hyllar i diktcykeln *Sesemana* det sena 1700- och tidiga 1800-talets mest kända vittra kuf, Hans Jacob Seseman (1751–1819);[33] Viktor Rydberg (1828–1895) intresserade sig i hög grad för pekoralisten Frithiof Kellmodin (1831–1879), vars dikter Rydberg gärna deklamerade för sina vänner;[34] och Birger Sjöberg (1885–1929) identifierade sig i en dikt med Erik Ofvandahl (1848–1949) och intog på flera håll i sin poesi en pekoralistisk-estetisk hållning där han medvetet balanserade på gränsen mellan pekoral och stor poesi.[35]

Pekoralisternas vinda och valhänta litterära alstring har således tidvis fungerat som ett slags inspiration för Ekelöf och andra, etablerade författare.[36]

III

Man kan få intrycket att Gunnar Ekelöf mellan 1945 och 1951 – det vill säga mellan diktsamlingarna *Non serviam* och *Om hösten* – i poetiskt hänseende undergick en period av lägre produktivitet. Den senare boken innehåller dessutom många texter av äldre datum. Ekelöf var emellertid inte i lägre grad verksam som poet dessa år, vilket framkommer bland annat i veckobladets spalter.

Ekelöf medverkade frekvent i *Grönköpings Veckoblad*, men eftersom dess innehåll nästan genomgående är anonymt, eftersom dikterna och texterna däri är skrivna under pseudonymer och signaturer, är det oklart exakt vilka hans bidrag är. Reidar Ekner påpekar att Ekelöf avvisade somligt av det som ”på inre grunder” kunde tänkas vara skrivet av honom i tidningen, när han fick det uppläst

för sig, medan han såg sig som möjlig upphovsman till annat. Vidare skriver Ekner: ”Om ett och annat som efter hand dök upp i hans minne lämnade han upplysningar, dock ibland så vaga att de inte lett till önskat resultat. Det gäller t.ex. de flesta av hans förmodade bidrag till Grönköpings Veckoblad, där han påminde sig ha medverkat, bl.a. under signaturen Hjördis Flabbs-Brunander.”[37] Några decennier senare betonar Ekner emellertid: ”De bidrag i Grönköpings Veckoblad, som 1970 framstod som osäkra attributioner, framstår idag med betryggande marginal som säkra.”[38] Det rör sig om elva dikter, publicerade mellan 1947 och 1951.

Tre av dikterna som Ekner attribuerat till Ekelöf är dock inte är skrivna av Ekelöf utan av en annan författare (se nedan). Till de kvarvarande åtta dikterna kan läggas en prosatext, som Carl Olov Sommar säkrat, och en sen dikt, publicerad i *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* (se nedan). Därutöver finns det goda skäl att tro att Ekelöf författat fler alster i *Grönköpings Veckoblad* än de Ekner och Sommar attribuerat till honom. Vid en genomläsning av årgångarna 1945–1968 har jag funnit fyra dikter som sannolikt är skrivna av Ekelöf. Ungefär tio gånger så många dikter och texter har kunnat avfärdas; hälften av dem innehåller i sin tur komponenter som i hög grad påminner om flera av Ekelöfs dikter i tidningen.

I några av de ratade dikterna ger hela strofer intryck av att vara skrivna av Ekelöf. Det bästa exemplet är tredje och sista strofen i ”Hemfärd i flygmaskin” i nr 3 1950:

Arme gubbskald, varför spela
på ditt minnes spända strängar
kan det sorgerna fördela
ouppnådda brudgumssängar.
Nej, stå pall i tidens brushav
likt en klippa vid din zittra
förrn du läggs i atomsprängd grav
sluta ej att nyfött kvittra.

Raderna förefaller vara några av materialets mest ekelöfska (bland annat genom referensen till atomsprängning och anspelningen på Stagnelius ”Necken”, en dikt som Ekelöf ofta återkom till och inledde sitt Stagnelius-urval med 1954).[39] Men som helhet är dikten en gåta: någonting tycks saknas mellan raderna tre och fyra, och de två föregående stroferna pekar bort från Ekelöf.

Tyvärr är brevväxlingen mellan Ekelöf och redaktionen för *Grönköpings Veckoblad* förkommen.[40] Det innebär att det inte med visshet går att fastställa om ytterligare texter av Ekelöf har skrivits under Vestlunds, Hjördis Flabbs-Brunanders – eller andra grönköpingkaraktärers – namn och publicerats i tidningen. På 1980-talet fick emellertid Carl Olov Sommar tillgång till poetens almanackor, som han lånade av Ingrid Ekelöf. I 1950 års almanacka antecknade Ekelöf den 8 december ”Gr.v. Desperatismen” – av allt att döma det datum då han sänt manuset till tidningen.[41] Intervjun med Stig Berglund, ”kulturdoktor” i Grönköping, publicerades i början av 1951. Berglund uppges där vara nyligen hemkommen från Paris och avger en rapport om -ismernas tillstånd. De är alla döda, berättar han, alla utom en – desperatismen – ”som skall komma att prägla litteraturen under detta tiotal” (1950-talet).

Carl Olov Sommar menar att Ekelöf ”åren omkring 1950 *ofta* skrev dikter i *Grönköpings Veckoblad* under A:lfr-d V:stl-nds signatur”.[42] Seth Bremberg, chefredaktör 1942–1963 och den som introducerade karaktären Stig Berglund (som alltsedan dess ingår i tidningens stående persongalleri), talar i inledningen till antologin *Transpirationer och annan vers från Grönköping* (1958) i samma andetag om Ekelöfs och Hasselskogs insatser i veckobladet. Brembergs antologi är indelad i sex avdelningar, och han påpekar att avdelningen ”Och annan grönköpingsvers” innehåller några exempel på Vestlunds ”nyare produktion, som ej tidigare utgetts i bokform.” Han tillägger: ”Här har således inte några av Nils Hasselskogs och Gunnar Ekelöfs skapelser medtagits.”[43]

Sektionen ”a:lfr-d v:stl-nd (40-talisten)” i Brembergs grönköpingsantologi innehåller tre dikter som Ekner attribuerat till Ekelöf: ”Rapsodi i blått och grått” (E 4738), tryckt i nr 8 1947, och ”Två dikter av a:lfr-d v:stl-nd” (E 5146) i nr 12 1951. Sammanlagt omfattar denna avdelning tretton dikter, och eftersom Ekner tillskrivit Ekelöf tre av dem kan man få intrycket att fler dikter däri kunde vara komponerade av Ekelöf. Så är det dock inte. De är skrivna av författaren och konstnären Gunnar Wihlborg (1901–1978). Men inte bara de – också de tre dikterna som Ekner attribuerat till Ekelöf är skrivna av Wihlborg, som är upphovsman till hela avdelningen ”a:lfr-d v:stl-nd (40-talisten)” och ytterligare två dikter i antologin.[44]

Flera av Wihlborgs dikter innehåller välformulerade sarkasmer mot 40-talismen, vilket gör att de lätt kan misstas för att vara skrivna av Ekelöf – som publicerade flera dikter i veckobladet där han utgjuter löje över denna -ism, bland andra ”40-talssjukan”. Wihlborg är i dessa poem starkt ironisk mot 40-talisterna och samtidigt – för att komplicera saken ytterligare – högst angelägen om att

låta sin Alfred Vestlund framstå som en hängiven adept till Gunnar Ekelöf när han anlagt Vestlunds mask. Inte endast ”Rapsodi i blått och grått” och ”Två dikter av a:lfr-d v:stl-nd” utan även bland andra följande dikter kan misstas för att vara skrivna av Ekelöf: ”sarkasmernas syntes (fragment)” i nr 3 1947, ”två tidsdikter”, ”kosmiskt sabotage” och ”till ett decennium” i nr 6 1947, ”sottiser”, ”prisma” och ”okular” i nr 3 1948, ”perspektivfönster” i nr 4 1948, ”primklang” i nr 7 1948, ”Växande stad” i nr 1 1949, ”hård vind” i nr 6 1949 samt ”emedan” och ”medan” i nr 12 1949. Det gäller även texter vars författare är okänd(a), exempelvis ”Primklang 2 moll” i nr 3 1949, ”relativistiskt credo” i nr 4 1949, ”kraftstation” i nr 4 1950 samt ”evig musik” och ”Tankar kring en dikt. Essäy av dr Stig Berglund” i nr 12 1952.

Raderna 10–18 i Gunnar Wihlborgs ”sarkasmernas syntes (fragment)” citeras nedan för att göra sammanhanget mer begripligt. Det är meningen att man bland annat skall komma att tänka på Erik Lindegrens dikt ”De fem sinnenas dans”, publicerad hösten 1946 i *BLM* (och 1947 i *Sviter*):

o dessa djungelns medicinmän utan trummor
dessa lytta
lomhörda å ena ögat
blinda å det andra örat
skulle dessa skända oss?
aldrig skall deras sinnen dricka
aufforderung zum tanz med sina vingar
aufforderung zum tanz med mina vingar
(dina vingar mina vingar)[45]

Samtidigt som raderna är en Lindegren-parodi, är de ett skämt med – och ordet ”medicinmän” en hänsyftning till – medicinarna Lars Gyllensten och Torgny Greitz, som 1946 under pseudonymen Jan Wictor gav ut diktsamlingen *Camera obscura*, en underfundig parodi på eller illvillig imitation av 40-talslyriken.[46] Samma uttryck, ”medicinmän”, användes av Ekelöf när han i *BLM* nr 2 1947 recenserade *Camera obscura*,[47] närmare bestämt vid samma tid som dikten ”sarkasmernas syntes” publicerades i *Grönköpings Veckoblad* (nr 3 1947). Den parodiska recensionen av *Camera obscura* som står att läsa i *Grönköpings Veckoblad* nr 1 1947 är dock förmodligen inte författad av Ekelöf (däremot kan den mycket väl vara skriven av Wihlborg).[48]

Under andra hälften av 40-talet ägnar man sig i vart och vartannat nummer

av *Grönköpings Veckoblad* åt att driva med 40-talismen och den franska existentialismen. Stig Berglund uppges bland annat ha författat ett skådespel med titeln *Myggorna*, i dialog och öppen tävlan med Jean-Paul Sartres *Flugorna*.[49] Till och med ett ”Lettristiskt poem” har publicerats i ett av numren.[50] Lettrismen var en fransk avantgarderiktning som uppstod 1947 då Isidore Isou (1925–2007) gav ut manifestet *Introduction à une nouvelle poésie et à une nouvelle musique*.[51] Till skillnad från i stort sett alla andra -ismer inom modernismen fick lettrismen veterligen inga svenska anhängare – annat än i *Grönköpings Veckoblad*, vilket är nog så intressant eftersom det vittnar om att redaktionen varit påfallande välinformerad om vilka konstnärliga -ismer som var i svang på kontinenten.

IV

Intervjun med Stig Berglund i nr 2 1951 har Ekelöf som nämnts gett namnet ”Desperatismen”. Bland annat av det skälet förefaller det mycket troligt att en dikt kallad ”Desperatistisk sonett” i nr 12 1951 också är av honom. Den är tänkt vara skriven i den nya, 50-talistiska Paris-ismens anda – eller snarare i den nya Grönköpings-ismens anda: inspirationen till läran tycks doktor Berglund ha undfått i Paris, medan den har ”hemortsrätt och s.a.s. födslorätt” i Grönköping.

Berglund kontrasterar desperatismen mot surrealismen. ”På surrealismens tid talades om att man borde företaga vissa s.k. surrealistiska handlingar”, berättar han, och fortsätter:

> En surrealistisk handling var t.ex. att ta på sig överrocken och mössan, gå nerför trapporna och ut i trängseln på Storgatan, samt exempelvis utanför Varuskrapan lossa ett skott. Hur dumt och andefattigt! Nej, en desperatistisk handling är, *de par contre*, en *konstruktiv* handling. Desperatismen innebär inte bara en omvärdering utan en upp- och nervärdering av alla värden, den transporterar dem s.a.s. på det labila planet, det plan där alla vår andes växlingar – upp och ner, ut och in, fram och tillbaka – sker. Har du sagt ja får du säga nej, har du sagt nej får du säga ja o.s.v.

Hur omsätts denna anderika poetik praktiskt och poetiskt? Ja, kanske så här. ”Desperatistisk sonett” lyder:

Detalj på det särskilda försättsbladet till *Grönköpings Veckoblad* nr 2 1951 – reklam för Gunnar Ekelöfs anonyma bidrag ”Desperatismen”. Teckningen är utförd av konstnären Arvid Arvé (1894–1968).

Jag anar knappast huru trött jag är
– hihi! – kan dock bekänna utan fara
att tröttare kan ingen vara
än den som älskar er, ma chère!

Jag ville vara där jag icke är
och där jag icke är kan jag ej vara!
Hihi! Jag vet ej hur jag skall förklara
utan sorg jag ganska sorgsen är.

På vad ni frågar kunde man ju svara:
Jag kan ej läxan som ni lär!
Min sorg är min! Hihi! Jag henne bär
och det är min sak att min sorg bevara!

Och frågar någon: Vandringsman! Vem ligger där?
Så svarar du: Hihi! Han ligger bara.

Dikten har inte tidigare satts i samband med Ekelöf (eller med någon annan författare), men det råder knappast något tvivel om att den är av honom. Förutom att titeln talar för det, är innehållet – idén, ämnet och tonfallet – omisskännligt ekelöfskt. Det gäller även allusionsmetodiken, här anspelningen på Lina Sandell-Bergs psalm ”Tryggare kan ingen vara” i tredje raden och på Edith Södergrans dikt ”Landet som icke är” i raderna fem och sex. Uttrycket *ma chère* associeras därtill av Ekelöf i flera sammanhang med Bellman. Även

Desperatistisk sonett.

Jag anar knappast huru trött jag är
— hihi! — kan dock bekänna utan fara
att tröttare kan ingen vara
än den som älskar er, ma chère!

Jag ville vara där jag icke är
och där jag icke är kan jag ej vara!
Hihi! Jag vet ej hur jag skall förklara
att utan sorg jag ganska sorgsen är.

På vad ni frågar kunde man ju svara:
Jag kan ej lära läxan som ni lär!
Min sorg är min! Hihi! Jag henne bär
och det är min sak att min sorg bevara!

Och frågar någon: Vandringsman! Vem ligger där?
Så svarar du: Hihi! Han ligger bara!

Stig Berglund

”Desperatistisk sonett” i *Grönköpings Veckoblad* nr 12 1951 är med intill visshet angränsande sannolikhet författad av Gunnar Ekelöf.

viator-formeln förekommer i hans diktning.[52] Framför allt är det den avslutande raden i den lilla dikten ”Din sorg är din” av Viktor Rydberg som genljuder och omformuleras i ”Desperatistisk sonett”:

> Du menskobarn, hur tung din lott du känne [än må känna],
> sök ej hos dina svaga likar tröst!
> Lägg ej din sorg på redan tyngda bröst!
> Din sorg är din, och du bör bära henne.[53]

En annan dikt som troligen är skriven av Ekelöf är den omnämnda ”Kvällsvandring i djuriska parken” i nr 7 1948. Den har nämligen undertiteln ”(Ett återfall till 30-talet)”, precis som den ett år yngre ”När ängarna blomma” i nr 8 1949, en av de texter som Ekner med rätta inrangerat i författarens *oeuvre*. Dikten klingar ut i följande strountesförebådande rader:

En reflexion nu helt min tanke fångar:
O fikon, vore jag blott ett av er,
och hölles utav fingrar skära, kära,
jag skulle utan knot mitt öde bära.

Följande tio grönköpingstexter har med rätta attribuerats till Gunnar Ekelöf. E-numren avser Reidar Ekners bibliografiska skrifter och utredningar, dels *Gunnar Ekelöf. En bibliografi* (1970), dels häftet ”Komplement. Verkförteckning 1931–1969 – rättelser och tillägg”, utgivet som bilaga till Gunnar Ekelöfsällskapets medlemsblad nr 32 (2004).

Rolös kväll, nr 7 1947 *(E 4737)*
Kisse-Kisse-Liten, nr 9 1948 *(E 4844)*
40-talssjukan, nr 11 1948 *(E 4823)*
ett ensamt lok (*ett hjoinpromptu*), nr 7 1949 *(E 4957)*
När ängarna blomma (Ett återfall till 30-talet), nr 8 1949 *(E 4958)*
eolsharpan hänger, nr 6 1950 *(E 5044)*
Två Vestlundsdikter, nr 9 1950 *(E 5023)*
[1] Ad memoriam [2] Återblick
Desperatismen. *Intervju med herr doktor Stig Berglund*, nr 2 1951 *(E 5145)*
En happening-dikt, 29/9 1964 *(E 6410)*

Förutom dessa texter är följande fyra dikter sannolikt skrivna av Ekelöf:

Deklaration, nr 4 1947
Kvällsvandring i djuriska parken (Ett återfall till 30-talet), nr 7 1948
Jag vill slå ut (Återfall), nr 7 1950
Desperatistisk sonett, nr 12 1951

Följande tre dikter har felaktigt attribuerats till Ekelöf och är i stället skrivna av Gunnar Wihlborg:

Rapsodi i blått och grått, nr 8 1947 (*E 4738*)
Två dikter av a:lfr-d v:stl-nd, nr 12 1951 (*E 5146*)
[1] ett [2] två

V

Alfred Vestlund-karaktären har även senare varit en avhållen följeslagare, och den egentliga slutdikten av Ekelöf som A:lfr-d V:stl-nd är, kan man säga, en helt annan dikt än ”Epilog av A:lfr-d V:stl-nd”. Så sent som 1964 lägger Ekelöf åter an denna mask i ett satiriskt poem, ”En happening-dikt”, publicerat i *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*, som lyder:

Jag är, jag är en boaorm som skiner
Jag har ätit opp Hr Edenmann
Det blev en stor knöl
på mitten

Det värsta är
att jag inte vet
hur ormar gör sig av med vad de ätit
Jag måste slå upp i lexikon

Det näst värsta är
att jag kanske inte ens är en boaorm
Är jag då en allätare med knöliga tänder?
Och hur bär sig sådana åt?

Min tunga fladdrar, men är inte kluven
Därför, kanske, trodde jag mig inte vara kräldjur
Men – kanske är jag helt enkelt en uppäten?[54]

Dikten är undertecknad ”A:lfr-d V:stl-nd”, och ”Edenmann” syftar på Ragnar Edenman (1914–1998), riksdagsman och ecklesiastikminister i den dåvarande socialdemokratiska regeringen (en således ej grönköpingsrelaterad person), ansvarig för utformningen av konstnärsbelöningarna.[55]

Av allt att döma fick Vestlund förnyad aktualitet för Ekelöf då han sommaren 1963 hyrde ett hus i västgötska Broddetorp, mellan Skara och Falköping, nära vännerna Aina och Bertil Sundborg som då sedan ett par år var bosatta där.[56]

Broddetorp är inte vilken plats som helst. Det är Nils Hasselskogs födelseort, och där någonstans tänks också det fiktiva Grönköping vara beläget. År 1965 förvärvade Ekelöf ett eget hus i samma trakt: Karlstorp, av honom omdöpt till Fanstorp.[57] Ekelöf befann sig härmed på samma latitud som sin föregångare som A:lfr-d V:stl-nd – ett sammanträffande som torde ha roat honom.

Noter

1 Texten är en utvidgad version av inledningen till boken Gunnar Ekelöf, *Dikter i Grönköpings Veckoblad. Utgivna med en inledning och kommentarer av Daniel Möller*, Stockholm 2016. Ett varmt tack riktas till Anders Mortensen, med vilken jag haft energiska överläggningar om attributionsproblem. Tack även till Suzanne Ekelöf, Ulf Schöldström och Svenska Akademien – den sistnämnda för att hon i ett brev till Gunnar Ekelöf-sällskapet anmodade sällskapet att ge ut Ekelöfs alster i *Grönköpings Veckoblad* och även stödde produktionen av boken *Dikter i Grönköpings Veckoblad*.

2 Daniel Möller (red.), *Också jag har varit Alfred Vestlund. Intervjuer och enkätsvar med och av Gunnar Ekelöf*, Stockholm 2016, s. 111.

3 Beträffande Dalin som författare av pekoralpastischer, se min studie *Pekoralpastischen: en Dalinsk innovation. Om det avsiktliga pekoralet hos Olof von Dalin. Anförande vid Svenska Vitterhetssamfundets årsmöte den 21 maj 2014*, Stockholm 2015.

4 Se t.ex. artikeln ”Jag är inte surrealist”, i *Bonniers Nyheter* 1935:3, s. 5. I ett annat sammanhang, i en intervju 1935, säger Ekelöf: ”Jag är icke surrealist, fastän jag får heta det i tid och otid […], men kritiken i mitt hemland anammar med tacksamhet varje tillfälle att kalla saker och ting surrealistiska, och ’surrealism’ har blivit en utnött kliché, som med förkärlek användes också av folk, som icke har en aning om vad som gömmer sig bakom detta ord.” Möller (red.) 2016, s. 14.

5 Carl Olov Sommar, ”Gunnar Ekelöf, desperatismen och Grönköpings Veckoblad. En okänd Ekelöftext”, *Bokvännen* 1988:6 [s. 136 ff.], s. 136. – ”Je suis mon propre ’Ism’.”, svarade författaren en gång på frågan vilken litterär inriktning han tillhörde. (Cit. efter Anders Mortensen, *Tradition och originalitet hos Gunnar Ekelöf*, diss. Lund, Stockholm/Stehag, 2000, s. 11.)

6 I sin doktorsavhandling uppmärksammar Pär Hellström Ekelöfs grönköpingspoesi, men ägnar den tyvärr ringa uppmärksamhet. Se Pär Hellström, *Livskänsla och självutplåning. Studier kring framväxten av Gunnar Ekelöfs Strountesdiktning*, Skrifter utg. av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 3, diss., Uppsala 1976, s. 240 f., 247, 265 och 276 f.

7 Detta är sedan gammalt förekommande i veckobladet. Här följer ett par exempel från 2017: ”hr Mr. Bob Dylan” (nr 3, s. 3) och ”hr Mr president Trump” (nr 4, s. 6).

8 Ulf Schöldström, ”Språkekvilibristerna i Grönköpings Veckoblad”, i: Peter Norrbohm (red.), *Hundra år av skämtsamhet*, Stockholm 2002 [s. 134–149], s. 139.

9 Ekelöf ägnar sig åt detta i en annan dikt i *Strountes*, nämligen den ordvridande ”Perpetuum mobile”:

Den gamla vanliga skalligheten
Den gamla vanliga skalligheten
Den gamla vanliga skalligheten
Den gamla skamliga vanligheten

Den gamla vanliga skamligheten
Den gamla skamliga vänligheten
Den gamla vänliga svamligheten
Den gamla flabbiga hemligheten

Den gamla hemliga skadligheten
Den gamla saliga flabbigheten
Den gamla skadliga skabbigheten
Den gamla skabbiga saligheten

Sedligheten den gamla smakliga
Skamligheten den gamla skändliga
Skalligheten den gamla vänliga
Skalligheten den gamla vanliga etc.

Gunnar Ekelöf, *Samlade dikter. Under redaktion av Anders Mortensen och Anders Olsson, med kommentarer av Anders Mortensen samt med inledning av Anders Olsson*, Svenska klassiker utg. av Svenska Akademien, del I, Stockholm 2015, s. 342. Jfr Schöldström 2002, s. 141.

10 De två första stroferna i Tegnérs ”Mjeltsjukan” lyder:

Jag stod på höjden af min lefnads branter
der vattendragen dela sig, och gå
med skummig bölja hän åt skilda kanter,
klart var deruppe, der var skönt att stå.
Jag såg åt solen och dess anförvanter,
som, sen hon slocknat, skina i det blå,
jag såg åt jorden, hon var grön och herrlig
och Gud var god och menniskan var ärlig.

Då steg en mjeltsjuk svartalf opp, och plötsligt
bet sig den svarte vid mitt hjerta fast:
och se, på en gång allt blef tomt och ödsligt,
och sol och stjernor mörknade i hast:
mitt landskap, nyss så gladt, låg mörkt och höstligt,
hvar lund blef gul, hvar blomsterstängel brast.
All lifskraft dog i mitt förfrusna sinne,
allt mod, all glädje vissnade derinne.

Cit. efter Daniel Möller & Niklas Schiöler (red.), *Svensk poesi*, Stockholm 2016, s. 299. ”40-talssjukan” ingår i *Strountes* (1955), omarbetad och under titeln ”Epilog av A:lfr-d V:stl-nd”:

Väl är jag icke riktigt mjältsjuk vorden
men mången svartalf bär i bröstet jag,
om söndagar som den britannske lorden,
på tricotageavdelningen i vardagslag.
Fast varken kolsvart eller -vit, märk orden:
Att vara fläckvis, det har ock sin lag.
Benägne läsare! Tag dock min gåva!
Den är ej illa menad, vill jag lova!

Tillåt ock mig få skåda Hellesponten
där vattendragen dela sig och gå!
Ja, för mig till den fria horisonten
där det finns plats även för mig att stå!
Den linjen passar ej kameleonten,
hörs någon säga. – Den är min ändå!
Ack, led mig dit att en gång helstöpt bliva
och låt mig slippa här med vädren driva!

Ty min den är, den sena uppbrottstimma!
Väl har jag klumpfot, men – den är dock min!
Snart skall jag över horisonten simma
som en gång Byron simmade med sin!
Jag simmar som i trance, i salig dimma!
Blonda grevinnan G.! Snart är jag din!
Mot horisontlös värld, där vägar saknas,
Går skaldens väg, den gudaboret naknas!

Ekelöf 2015, del I, s. 355, med komm. på s. 467. Hellesponten är det antika namnet på Dardanellerna (sundet mellan Egeiska havet och Marmarasjön), som Lord Byron (1788–1824, vars ”klumpfot” nämns i dikten) simmade över den 3 maj 1810. Teresa Guiccioli (1802–1873) var en av Byrons älskarinnor.

11 Se vidare Ekelöf 2016, s. 71 f.
12 Harald Forss (1911–1996), som skrev sitt namn utan versaler, debuterade 1939 med diktsamlingen *trött pupill*, tillhörde parnassen i S:ta Clara och kom även att associeras med 40-talisterna.
13 Vestlund introducerades som medarbetare i veckobladet 1916, vid omläggningen från bilaga i *Söndags-Nisse* (sedermera *Söndagsnisse-Strix*) till självständig tidning. Se vidare Kerstin Wikberg, *Samhällets skrattspegel. Studier i Grönköpings Veckoblad*, diss., Uppsala 1978.
14 Ett smärre klargörande kan här vara på sin plats: när Ekelöf i Vestlunds namn apostroferar Irma, är det Irma i Grönköping som han vänder sig till, inte sin andra fästmö (Irma Bengtsson, f. Ahlström, 1910–1995).

15 Angående Alfred Vestlund och andra grönköpingsinvånare, se t.ex. Erik Blix (red.), *Vem är vem i Grönköping*, Stockholm 2000, ny utg. 2006.
16 [Nils Hasselskog], *Guldregn. Poesi av A:lfr-d V:stl-nd*, Stockholm 1935, s. 9.
17 *GrV* 1928:1, med talspråksvarianten *vart* (dvs. 'blev') i stället för *var*, som påträffas i många omtryck av dikten.
18 Viktor Rydberg, *Dikter. Första samlingen*, Göteborg 1882, s. 7.
19 *BLM* 1949:1, s. 66; [Harald Hultqvist (red.)], *Gunnar Ekelöf – kritiker i BLM*. Inledning: Magnus Halldin; efterskrift: Lars Gustafsson, Stockholm 2003, s. 349.
20 *Svenska Akademiens ordbok*, XIX, ”Pekoral”, Lund 1952, spalt P 551: *Mathias Calonii bref till Henrik Gabriel Porthan. Åren 1793–1800*, Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 55, Helsingfors 1902: ”Om Bror samlar pecoralia i den vägen, då kunna de [Carl Bleckert Lybeckers (1768–1796) ”både Poëtiska och Prosaiska opuscula”] förtjena sitt rum i den slags collection” (s. 186 f.).
21 ”Pekoral”, *NE*, nätuppl., läst 17/1 2017; *SAOB* 1952, sp. P 551.
22 Magnus Röhl, ”Små idéer och känslor i lyxförpackning”, i *Svenska Dagbladet* 24/10 2006.
23 Jfr Ewert Wrangel, *Det carolinska tidehvarfvets komiska diktning*, diss. Lund 1888, s. 192 f., not 2.
24 Staffan Björck, *Löjliga familjerna i samhälle och dikt*, Stockholm 1964, s. 234.
25 C[hrister] T[opelius] (utg.), *Pekoral och bombasmer*, Stockholm 1969 och Leif Eriksson (utg.), *Dåliga dikter. Garanterat usel poesi*, Stockholm 2006.
26 Hans Ruin, *Det finns ett leende*, Helsingfors 1943, s. 94 f.
27 Ordet ”ädelpekoral” har uppfunnits av Sven Stolpe. Se ”Företal”, i *Pegas på villovägar. En lyrisk läsebok sammanställd av Olle Strandberg under medverkan av Bengt Åhlén*, Stockholm 1965 (1943) [s. 7–13], s. 8. En sorts synonym till ”ädelpekoral”, ”det inspirerade pekoralet”, har myntats av Hans-Uno Bengtsson (”Två skånska pekoralister”, *Särlingar i Skåne*, red. Helmer Lång, Malmö 1996 [s. 63–68], s. 63).
28 Se Möller 2015.
29 Se min artikel ”’Du skall af Fäsot känna plåga’. Några anteckningar kring Anna Maria Lenngrens dikter mot Haquin Bager i *Dagligt Allehanda*”, i *Lyrikvännen* 2013:3, s. 19–26.
30 Brynolph Hallborg (1736–1792) var ingen pekoralist i egentlig mening utan en excentriker; hans poesi synes vara en sorts prolongering av hans kufiska personlighet. Se min artikel ”’Mandråpare. Horkarl. Tjuf. Lögnare. Och. Syndare.’ Om parodisk, politisk och ärekränkande begravningspoesi under 1600- och 1700-talen”, i *Glänta* 2013:1 [s. 83–92], s. 88 ff.
31 B. Boëthius, ”Mathias Jacob Bjugg”, i *Svenskt biografiskt lexikon*, 1924, s. 516.
32 Se *Samlade skrifter av Tomas Thorild*. III: *Prosaskrifter 1791–1793. Odaterade prosaskrifter på svenska*, utg. av Stellan Arvidson, SFSV XV, Stockholm 1944, s. 20 f. Jfr s. 180. Även Haquin Bager ingår i den krets av 1700-talspoeter som Thorild tar i försvar.
33 Om Seseman, se Per Erik Wahlund, ”Sesemansk iliad”, i *Kammarrådinnans konterfej och andra äreminnen. Essayer*, Stockholm 1970, s. 109–133 och ”En poetast i Upp-

sala", i *Självstudier. Försvarstal och utredningar i humanistisk anda. Essayer*, Stockholm 1974, s. 99–115.

34 Se Carl Rudolf A:son Fredberg, *Det gamla Göteborg. Lokalhistoriska skildringar, personalia och kulturdrag*, del I, Göteborg 1919, s. 109 f., där det heter: "Bland samlare av tryckpressens kuriosa äro de också än i dag högt uppskattade. Så var exempelvis Viktor Rydberg en av [Frithiof] Kellmodins bästa kunder och det säges att skalden alltsom oftast i intima lag, när han ville på ett särskilt sätt glädja vännerna, deklamerade Kellmodins allra mest högtravande pekoralier."

35 Eva Hættner Olafsson [Aurelius], *Fridas visor och folkets visor. Om parodi hos Birger Sjöberg*, Svenskt visarkivs handlingar 3, diss. Lund, Stockholm 1985, s. 74–86 och s. 270 f. Ofvandahl-dikten heter "I himlens klara sal" och är senast publicerad i *Fragment av Birger Sjöberg*, utg. av Eva Hættner Aurelius, Vänersborg 2013, s. 94 f.

36 Det kan noteras – vilket Erik Erlanson har gjort mig uppmärksam på – att den skotske pekoralisten William McGonagall (1825–1902) omhuldas av John Ashbery.

37 Reidar Ekner, "Inledning" etc., i *Gunnar Ekelöf. En bibliografi*, Acta Bibliothecæ Regiæ Stockholmiensis VIII, Stockholm 1970 [s. 7–14], s. 8.

38 "Komplement. Verkförteckning 1931–1969 – rättelser och tillägg", utgivet som bilaga till Gunnar Ekelöf-sällskapets medlemsblad nr 32 (2004).

39 Erik Johan Stagnelius, *Dikter i urval av Gunnar Ekelöf*. Illustrationer efter A.C. Wetterlings stockholmsbilder från 1820-talet, FIB:s lyrikklubbs bibliotek 6, Stockholm 1954, s. 15 f.

40 Ekner 1970, s. 8. – Uppgiften har bekräftats av den nuvarande chefredaktören för *GrV* Ulf Schöldström: i tidningens arkiv finns äldre, inbundna nummer, men ingen korrespondens (telefonsamtal med Schöldström 5/10 och 17/10 2016).

Inte heller i Kungl. bibliotekets samlingar finns någon brevväxling mellan Ekelöf och Seth Bremberg – chefredaktör för *GrV* åren 1942–1963 – registrerad (mejl från bibliotekarie Anne Scherman, Enheten för handskrifter, kartor och bilder, 12/10 2016). I Gunnar Ekelöfs arkiv i Uppsala universitetsbibliotek finns ett odaterat brevkort från Bremberg till Ekelöf, men ingen post från Ekelöf till Bremberg (telefonsamtal med och mejl från arkivarie Moa Bergkvist, Kulturarvsavdelningen: Handskrifter och musikalier, 14/10 2016). Texten på brevkortet lyder: "Tackar för bidragen. Väntar nu på det – dem – till SNS. Människan är aldrig nöjd. / tillg. vännen Seth". Det är adresserat till "Författaren / Gunnar Ekelöf / Hölö." Brevkortet torde således ha avsänts någon gång mellan 1944 och 1951, då Ekelöf var bosatt i Hölö. De omnämnda bidragen syftar säkerligen på bidrag av Ekelöf till *Grönköpings Veckoblad*. Akronymen *SNS* avser tidningen *Söndagsnisse-Strix*, till vilken Bremberg likaledes var knuten.

41 Sommar 1988, s. 137.

42 Carl Olov Sommar, *Gunnar Ekelöf. En biografi*, Stockholm 1989, s. 371, min kursivering.

43 Seth Bremberg, "Inledning", i densamme (red.), *Transpirationer och annan vers från Grönköping*, Stockholm 1958 [s. 5–14], s. 13. Som grönköpingsförfattare använde Seth Bremberg själv signaturen Ada A:son Susegård, legitimerad hemkonsulent (utbildad i

Uppsala) och författarinna. Två av Brembergs många grönköpingsböcker, *Fullständiga riktigheter från Grönköping. Aktuell revy* (1949) och *Årets Grönköpingsmust. Aktuell jubileumsrevy* (1950), innehåller dikter av Ekelöf (se vidare kommentarerna). De är bägge utgivna under signaturen Ada A:son Susegård.

44 På s. 15 i *Transpirationer och annan vers från Grönköping* förtecknas sex skribenter som framträtt i *GrV* med transpirationer och under signaturen A:lfr-d V:stl-nd. Där lägger Bremberg i dagen att Wihlborg författat avdelningen ”a:lfr-d v:stl-nd (40-talisten)”. Wihlborg medarbetade i *Grönköpings Veckoblad* mellan 1946 och 1959 (F.[olke] Å.[strand], ”Wihlborg, Gunnar Artur”, i *Svenskt konstnärslexikon. Tiotusen svenska konstnärers liv och verk*, del V, Malmö 1967, s. 677). 1946 utgav han diktsamlingen *Lyrisk dagbok*, som Ekelöf samma år ägnade några rader i en grupprecension i *BLM* (se [Hultqvist (red.)] 2003, s. 249, stycket före asterisken).

45 I anmärkningarna till dikten, utarbetade av Stig Berglund, läser vi:

Rad	Radbeteckning enl. T.S. Eliot.
1.	Jfr Karl Vennberg: Tideräkning. iv = IV, d.v.s. 6.
8.	Jfr Jan Wictor: Camera Obscura. Denna bok är numera utgången från förlaget, men är troligen en ny upplaga under press. Kan emellertid erhållas till låns hos redaktionen mot insändande av kr. 40 i porti.
10.	Syftar å de 2 Wictors.
12–18.	Jfr Erik Lindegren: De fem sinnenas dans. BLM, oktobernumret 1946.
19.	Jfr Gunnar Ekelöf: Om sommaren. ”Vi” nr 2, 1947.
28.	Jfr harald forss: ord lades dit… ”Vi” nr 50, 1946.

46 Diktsamlingen *Camera obscura* uppfattades som ett inlägg i den s.k. obegriplighetsdebatten som fördes 1946 och 1947. Om denna, se t.ex. Hans-Erik Johannesson, *Studier i Lars Gyllenstens estetik*, diss. Göteborg 1978 (1973), s. 19–30, Erik Peurell, ”Lyrisk skrattspegel – ett litterärt skämt på fullt allvar. *Camera obscura* och debatten om den lyriska modernismen 1946–47”, i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1996:3–4, s. 44–58 och Mats Jansson, ”40-talet och 40-talisterna: kritik och debatt”, i Litteraturbanken.se: http://litteraturbanken.se/#!/presentationer, red. Mats Malm, publicerad 2014.

47 BLM 1947:2; [Hultqvist (red.)] 2003, s. 242 ff.

48 Den parodiska recensionen av Jan Wictors *Camera obscura* (1946) i *Grönköpings Veckoblad* nr 1 1947 är signerad av kulturdoktorn Stig Berglund och lyder i sin helhet:

> *Camera obscura*, dikter av J a n W i c t o r (Bonniers). Detta är utan tvivel en av de märkligaste och mest äkta diktsamlingar som 40-talisterna framsprungit med. Bara detta att författaren visar sig inte vara en utan tvenne, dessutom medicinare samt att verket fötts på 5 timmar inklusive pauser för förtäring av s.m.s. poetiskt, smekor och bier, visar att vi har att göra med ett dubbelinstrument av mer än vanlig obscuraklang samt bitonande slagstyrka.
>
> Att en del av 40-talisternas fega och krumryggade profeter i K. Huvudstaden nu efteråt försöka misskreditera verket och gå med på att det hela skulle vara en lyrisk köpenickad

och vanligt vulgärt ”skoj”, ber jag på det allvarligaste få protestera mot. De båda medicine studerande äro – kanske omedvetet, kanske snörda i mindervärdeskomplex och andra sexual-lyriska hämningar VERKLIGA DIKTARE.

Låt oss i skönhetens och äktlyrikens namn ej ”kasta ut dessa skaldebarn med badvattnet”, ber jag med stöd av en annan vitterhetsbedömare utropa! Låt oss hålla fast vid dem även om de stundom kunna verka ”allt för dresserade”. Deras ”personliga manifestation kan i varje fall ej kallas otvetydig”. Låt oss vara tacksamma för att dubbelpoeten ”inte heller väjer för det makabra, smutsiga och förvridna, när han förevisar sina silhuetter, klippta ur verklighetens råa massa”. ”Jan Wictor är en allvarsdiger ung poet, vars dikter gärna formar sig till korthuggna små grimaser. Det blir ibland målande meningar av obestridlig effekt.”

Allt detta har mina med-40-talister i huvudstadspressen redan fastslagit, men jag vill gå längre. Har de genialt djuplodande 40-talisterna, någonsin mera pregnant infört oss i vår tids atomistiskt laddade kulturskeende än i dessa ädelt pessimistiska rader:

Lätta ankar kan du göra,
när frosten frusit gåshud över din kropp,
när det karamellröda eterrusets glädjesolar
sjunkit bakom din åtrås horisont,
när vinets knappnålsstickande enfoni
och amöbaslappa entusiasm
mönstrat av en tidig gulvit morgon.
Då är du mogen för seglats
med din egen
ensamhets
icke-ånger.

En ändå mer koncentrerad komprimerad bikt bjuds oss i följande inlevelse som avslöjar något av Kaos kosmetiska oordning och människans pessimistiska gest mot ödet:

När vi voro små, små barn
och trampade i dikena,
små flottare av brunstsläckande kanoter,
små nejonögon med kofot, brutna ur det ljumma rummets,
sovrummets, drömrummets
morotsfärgade akvarium
ville man muta oss med smultron och ljummen leverpastej,
smulor ur gammelmans skägg,
gubbsnus, käringkaffe,
av brasklappsbenägen fruktan för vanvettsögon,
senilitetens renons på trumf,
av inbillningar och skumma dödsskräckssyner.

> Om det finns den ringaste litterär anständighet kvar i detta på reaktionära lyrikastrar så rika land så bör de unga stud. som blygsamt dölja sig under ”Jan Wictor” med det snaraste erhålla ett av Bonniers större skaldestipendier. Den nya lyrikens tillskyndare kräver det. De två Wictors äro äktare och inlevdare än de flesta, fastän de kanske inte själva veta om saken.

Texten är även publicerad i Ada A:son Susegård [Seth Bremberg] (red.), *Eau-de-Grönköping. Tappat och förskuret*, Stockholm 1947, s. 132 ff. – Här följer några kommentarer: *förtäring av s.m.s. poetiskt, smekor och bier:* I ett ”manifest”, publicerat i *DN* och *SvD* 30/12 1946, avslöjar Gyllensten och Greitz att det var de som dolde sig bakom namnet Jan Wictor. Om diktsamlingens tillkomstkväll heter det att den hade gått ännu snabbare att skriva ”om vi inte druckit pilsner och ätit smörgåsar” (*Dagens Nyheter* 30/12 1946). – *köpenickad:* Egentligen ’köpenickiad’, dvs. bedrägeri med nyttjande av falskt namn eller föregiven befogenhet; benämningen ”härrör från en kupp i oktober 1906, då skomakaren Wilhelm Voigt, iklädd preussisk officersuniform, lyckades förmå en avdelning soldater att följa med till rådhuset i Köpenick, där stadens myndigheter tvingades utlämna stadskassan. Händelsen väckte löje som exempel på överdriven preussisk underdånighet inför det militära och blev ämne för ett lustspel (’Kaptenen från Köpenick’) av Carl Zuckmayer.” (*NE*, nätuppl., 10/10 2016). – *Deras ”personliga manifestation kan i varje fall ej kallas otvetydig”; dubbelpoeten ”väjer [inte] för det makabra, smutsiga och förvridna, när han förevisar sina silhuetter, klippta ur verklighetens råa massa”; ”Jan Wictor är en allvarsdiger ung poet, vars dikter gärna formar sig till korthuggna små grimaser. Det blir ibland målande meningar av obestridlig effekt.”:* Citat ur tre anmälningar av *Camera obscura* hösten/vintern 1946, i tur och ordning signerade Erik Lindegren (*Stockholms-Tidningen* 11/12), J[ohannes] E[dfelt] (*Dagens Nyheter* 18/11) och Uno Florén (*Expressen* 19/12). Lindegren-citatet är förvanskat: ”obetydlig” återges avsiktligt felaktigt med ”otvetydig”. – *enfoni:* Trol. är denna påhittade (musik)term, som påminner om *eufoni*, dvs. ’välljud’/’ordmåleri’, en avsiktlig felskrivning för ”eufori”: se Jan Wictor, *Camera obscura*, Stockholm 1946, s. 54.

Ekelöfs recension av *Camera obscura* i *BLM* 1947:2 lyder *in extenso*:

> Två medicinmän, Torgny Greitz och Lars Gyllensten, satte sig som de sedan själva avslöjat en kväll i fjol våras och gjorde på fem timmar – en smula enligt det samarbetsrecept som präglar leken ”långkatekes” – en ”40-talistisk diktsamling” som de kallade *Camera obscura*, försedde med pseudonymen Jan Wictor och sände till ett förlag där den med någon tvekan antogs. Diktsamlingen har inte fått särskilt mycket sämre eller bättre kritik än många andra, och naturligtvis innebär avslöjandet en publiksensation. I sin förklaring (D.N. 30 december 1946) hävdar författarna med en viss maliciös pretention på saklighet att det varit fråga om ett experiment på kritik och publik, att de inte anser sig ha gjort en parodi, ”att varje normalbildad människa skulle kunna göra dikt, djup dikt, central dikt, utan att behöva ha ett centrum direkt”. Det är här det ”vetenskapliga” resonemanget haltar: man kan inte göra någonting centralt utan centrum. Vad de gjort känner den mycket väl till som med Gide tittat i kalejdoskop eller med surrealisterna lekt ”Le cadavre exquis”, och som vet att

på tio resultat, erhållna enligt en metod som är långt mera automatisk och slumpartad än den de två medikofilerna använt, finns alltid ett som är groteskt, lustigt eller kanske rentav djupt, i varje fall användbart. Det är ingenting märkvärdigt med det. Människoanden söker mening och finner den t.o.m. i kaffesump eller i formlösa molnanhopningar eller i den sterila öknen. T.o.m. i atomer. Jämsides med meningen går omeningen. Det var detta Tegnér vägrade acceptera i sitt ”det dunkelt sagda…”.

Nu skall det först och främst sägas ifrån att boken *inte* är bra, likaväl som många andra ”40-talsdiktsamlingar” inte heller är bra. Jag citerar troget mina blyertsanteckningar på smutstitelbladet, gjorda före avslöjandet (siffrorna betecknar sidor): ”26 i minnet, 42 bra, 46 hopp om livet, 56 bildraseri” – alltså en chans på tio dikter, eftersom samlingen innehåller c:a 40. Men vad som inte är bra är ramen med vilken författarna sökt ge sin diktanhopning ett sken av helhet – fast nog måste man säga att den är illistigt tänkt. Den framställer ”Jan Wictor” som en mycket ung självmordskandidat, vädjande till läsarens medlidande med ett engångsverk. Det är möjligt att jag skulle ha tyckt synd om boken just för den. Och ändå förändrar detta ingenting som helst i sak. Boken hade ändå varit mig likgiltig som helhet. Det finns nämligen – och detta bör den jublande publiken inte glömma – i generationen 40-tal en fem sex poeter som Jan Wictor aldrig skulle kunnat härma. Det finns vidare en hel radda ödmjuka diktsamlingar som inte alls är så fullfjädrade i ordvalet, kanske snarare tafatta, men som vill någonting och som varit nödvändiga för vederbörande. Man kan kalla dem kejsarens nya kläder, men då är också vetenskapen kejsarens nya kläder. Ett litet atomputz bara – och världen är weg! ”Varför då / dessa dolska underluggsblickar / som vore vi / två hästskojare på samma marknad”, frågar Diktonius i ett utbrott som vore förtjänt av att här citeras i sin helhet (”Tidsenlig dikt” III, ”Stark men mörk”, för den som vill se).

Men piken med kejsarens nya kläder gällde ju dumheten och inbilskheten. Och man kan ju säga att ”Jan Wictors” försök var värt att göra, bara nu pilen träffar prick. Det värsta är att den troligtvis inte gör det, för det finns så många prickar att träffa i så många instanser att ”rätt” nästan vore liktydigt med Odysseus’ berömda pilskott genom yxhålen. Först gäller det alltså att genomborra de många som plitar av fåfänga, kanske också av ambition men utan konstnärlighet, sedan kommer turen till förlagen, som genom sin ohämmade diktutgivning faktiskt uppmuntrat de förra, sedan är det de litterära rådgivarna, vare sig de nu är konjunkturbländade eller på annat sätt blinda, sedan ett par tidskrifter som tagit in lite för mycket av för många, sedan är det kritiken, som liknar en bandhund i natten, en sån där som ibland skäller på ingenting och ibland låter en ängel gå förbi oanmärkt, sedan är det publiken som faktiskt inte *kan* vara annat än villrådig förrän den får själva den sovande Tiden till hjälp. Och sist kommer då det yxhål, bestående av en fem sex poeter, där pilen slinter. Det makabra i situationen är att dessa fem sex i allmänhet har betydligt svårare att få sin identitet accepterad och sina diktsamlingar antagna än sådana som skriver ”central dikt utan centrum”. Förlag och förlags rådgivare, kritik och kritiks följare morrar åt dem för att en tid efteråt slicka dem, vilket inte är bättre, särskilt inte när de ligger lik. Och var det bara det saken gällde så var det bara bra.

49 Se nr 10 1946.

50 Nr 5 1948. Se även Ada A:son Susegård [Seth Bremberg] (red.), *Det törstiga grönköpingsstoet (Balder). Aktuell revy*, Stockholm 1948, s. 58 f.
51 'Inledning till en ny poesi och en ny musik'.
52 Den s.k. *viator*-formeln, där en vandrare/vägfarare/vandringsman passerar en grav/gravsten och uppmanas att fundera över alltings intighet och människans öde, är vanlig i litteraturen alltsedan antiken. Det är med epitafiets (gravepigrammets) hälsning "Ave viator!" som läsaren av Ekelöfs *En Mölna-elegi* (1960) välkomnas. Bokens tar sedan avsked på samma sätt, med orden "Vale viator!"
53 Rydberg 1882, s. 124. Jfr därtill versen "Jag ville vara där jag icke är" med de första raderna i dikten "Gymnosofisten" (*Non serviam*, 1945): "Vad jag menar / vad jag vill / är någonting annat / alltid någonting annat –" och med versen "Jag vill ej vara den som jag är" i "Rolös kväll" (*GrV*, 1947:7, rad 16), som Reidar Ekner tillskrivit Ekelöf.
54 Ekelöf 2016, s. 67 f. Dikten föregås av följande redaktionella not:

> Hur kan sådant ske?
>
> *Grönköping (Eko)*
> Vid ankomsten av senast hitlidna stockholmstidningar har det å det allvarligaste förvånat undertecknad att vår nationalskald hr A:lfr-d V:stl-nd icke ihågkommits bland de av Staten hedersbevisade konstnärerna och diktarna. Hur kan sådant ske?
>
> *Grönköpings kulturnämnd*
> P.S. Hr V:stl-nd har å förfrågan på sin manschett nedkastat följande epigram, nog så modernistiskt.

55 Se dikten i Ekelöf 2016, s. 67 f.
56 Sommar 1989, s. 547 och 526.
57 Sommar 1989, s. 581.

Referenser

Otryckta

Bergkvist, Moa (arkivarie vid Kulturarvsavdelningen, Handskrifter och musikalier, Uppsala universitetsbibliotek), telefonsamtal med och e-postmeddelande till artikelförfattaren 14/10 2016

[Björck, Staffan], ”pekoral”, i: *NE*, nätuppl., läst 10/5 2017

Bremberg, Seth (chefredaktör för *Grönköpings Veckoblad* 1942–1963), brevkort till Gunnar Ekelöf (odaterat)

Jansson, Mats, ”40-talet och 40-talisterna: kritik och debatt”, i: Litteraturbanken.se: http://litteraturbanken.se/#!/presentationer, red. Mats Malm, publicerad 2014, läst i september 2016

NE, nätuppl., ”köpenickiad”, osignerad artikel, läst 10/10 2016

Scherman, Anne (bibliotekarie vid Enheten för handskrifter, kartor och bilder, Kungl. biblioteket), e-postmeddelande till artikelförfattaren 12/10 2016

Schöldström, Ulf (chefredaktör för *Grönköpings Veckoblad* 2008–), telefonsamtal med artikelförfattaren 5/10 och 17/10 2016

Tryckta

A:son Fredberg, Carl Rudolf, *Det gamla Göteborg. Lokalhistoriska skildringar, personalia och kulturdrag*, del I, Göteborg 1919

A:son Susegård, Ada [Seth Bremberg] (red.), *Eau-de-Grönköping. Tappat och förskuret*, Stockholm 1947

–, *Det törstiga grönköpingsstoet (Balder). Aktuell revy*, Stockholm 1948

–, *Fullständiga riktigheter från Grönköping. Aktuell revy*, Stockholm 1949

–, Årets Grönköpingsmust. Aktuell jubileumsrevy, Stockholm 1950

Bengtsson, Hans-Uno, ”Två skånska pekoralister”, i: Helmer Lång (red.), *Särlingar i Skåne*, Malmö 1996, s. 63–68

Björck, Staffan, *Löjliga familjerna i samhälle och dikt*, Stockholm 1964

Blix, Erik (red.), *Vem är vem i Grönköping*, Stockholm 2000, ny utg. 2006

Boëthius, B., ”Mathias Jacob Bjugg”, i: *Svenskt biografiskt lexikon*, del IV, Stockholm 1924, s. 516

Bremberg, Seth, *Transpirationer och annan vers från Grönköping*, Stockholm 1958

E[dfelt], J[ohannes], [Rec. av *Camera obscura* i:] *Dagens Nyheter* 18/11 1946

Ekelöf, Gunnar, ”Jag är inte surrealist”, i: *Bonniers Nyheter* 1935:3, s. 5

–, *Samlade dikter. Under redaktion av Anders Mortensen och Anders Olsson, med kommentarer av Anders Mortensen samt med inledning av Anders Olsson*, Svenska klassiker utg. av Svenska Akademien, del I, Stockholm 2015

–, *Dikter i Grönköpings Veckoblad. Utgivna med en inledning och kommentarer av Daniel Möller*, Stockholm 2016

Ekner, Reidar, ”Inledning”, i: *Gunnar Ekelöf. En bibliografi*, Acta Bibliothecæ Regiæ Stockholmiensis VIII, Stockholm 1970, s. 7–14

–, ”Komplement. Verkförteckning 1931–1969 – rättelser och tillägg”, bilaga till Gunnar Ekelöf-sällskapets medlemsblad nr 32 (2004)
Eriksson, Leif (utg.), *Dåliga dikter. Garanterat usel poesi*, Stockholm 2006
Florén, Uno, [Rec. av *Camera obscura* i:] *Expressen* 19/12 1946
Greitz, Torgny & Gyllensten, Lars, ”Manifest”, i: *Dagens Nyheter* 30/12 1946
[Hasselskog, Nils], *Guldregn. Poesi av A:lfr-d V:stl-nd*, Stockholm 1935
Hellström, Pär, *Livskänsla och självutplåning. Studier kring framväxten av Gunnar Ekelöfs Strountesdiktning*, Skrifter utg. av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 3, diss., Uppsala 1976
[Hultqvist, Harald (red.)], *Gunnar Ekelöf – kritiker i BLM*. Inledning: Magnus Halldin; efterskrift: Lars Gustafsson, Stockholm 2003
Hættner Olafsson, Eva [Eva Hættner Aurelius], *Fridas visor och folkets visor. Om parodi hos Birger Sjöberg*, Svenskt visarkivs handlingar 3, diss. Lund, Stockholm 1985
Hættner Aurelius, Eva (utg.), *Fragment av Birger Sjöberg*, Vänersborg 2013
Johannesson, Hans-Erik, *Studier i Lars Gyllenstens estetik*, diss. Göteborg 1978 (1973)
Lindegren, Erik, [Rec. av *Camera obscura* i:] *Stockholms-Tidningen* 11/12 1946
Mortensen, Anders, *Tradition och originalitet hos Gunnar Ekelöf*, diss. Lund, Stockholm/Stehag, 2000
Möller, Daniel, ”’Mandråpare. Horkarl. Tjuf. Lögnare. Och. Syndare.’ Om parodisk, politisk och ärekränkande begravningspoesi under 1600- och 1700-talen”, i: *Glänta* 2013:1, s. 83–92
–, ”’Du skall af Fäsot känna plåga’. Några anteckningar kring Anna Maria Lenngrens dikter mot Haquin Bager i *Dagligt Allehanda*”, i: *Lyrikvännen* 2013:3, s. 19–26
–, *Pekoralpastischen: en Dalinsk innovation. Om det avsiktliga pekoralet hos Olof von Dalin. Anförande vid Svenska Vitterhetssamfundets årsmöte den 21 maj 2014*, Stockholm 2015
– (red.), *Också jag har varit Alfred Vestlund. Intervjuer och enkätsvar med och av Gunnar Ekelöf*, Stockholm 2016
Möller, Daniel & Schiöler, Niklas (red.), *Svensk poesi*, Stockholm 2016
”Pekoral”, i: *Svenska Akademiens ordbok*, del XIX, Lund 1952, spalt P 551
Peurell, Erik, ”Lyrisk skrattspegel – ett litterärt skämt på fullt allvar. *Camera obscura* och debatten om den lyriska modernismen 1946–47”, i: *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1996:3–4, s. 44–58
Rydberg, Viktor, *Dikter. Första samlingen*, Göteborg 1882
Ruin, Hans, *Det finns ett leende*, Helsingfors 1943
Röhl, Magnus, ”Små idéer och känslor i lyxförpackning”, i: *Svenska Dagbladet* 24/10 2006
Schöldström, Ulf, ”Språkekvilibristerna i Grönköpings Veckoblad”, i: Peter Norrbohm (red.), *Hundra år av skämtsamhet*, Stockholm 2002, s. 134–149.
Sommar, Carl Olov, ”Gunnar Ekelöf, desperatismen och Grönköpings Veckoblad. En okänd Ekelöftext”, *Bokvännen* 1988:6, s. 136–140
–, *Gunnar Ekelöf. En biografi*, Stockholm 1989
[Strandberg, Olle], ”Företal”, i: *Pegas på villovägar. En lyrisk läsebok sammanställd av Olle Strandberg under medverkan av Bengt Åhlén*, Stockholm 1965 (1943), s. 7–13

Stagnelius, Erik Johan, *Dikter i urval av Gunnar Ekelöf*. Illustrationer efter A.C. Wetterlings stockholmsbilder från 1820-talet, FIB:s lyrikklubbs bibliotek 6, Stockholm 1954

[Stiernhielm, Georg], *Georg Stjernhjelms Vitterhets-arbeten, fullständigare samlade och å nyo utgifne af L. Hammarsköld*, Stockholm 1818

[Thorild, Tomas], *Samlade skrifter av Tomas Thorild*. III: *Prosaskrifter 1791–1793. Odaterade prosaskrifter på svenska*, utg. av Stellan Arvidson, SFSV XV, Stockholm 1944

T[opelius], C[hrister] (utg.), *Pekoral och bombasmer*, Stockholm 1969

Wahlund, Per Erik, *Kammarrådinnans konterfej och andra äreminnen. Essayer*, Stockholm 1970

–, *Självstudier. Försvarstal och utredningar i humanistisk anda. Essayer*, Stockholm 1974

Wictor, Jan [preud. för Torgny Greitz & Lars Gyllensten], *Camera obscura*, Stockholm 1946

Wikberg, Kerstin, *Samhällets skrattspegel. Studier i Grönköpings Veckoblad*, diss., Uppsala 1978

Wrangel, Ewert, *Det carolinska tidehvarfvets komiska diktning*, diss. Lund 1888

Å.[strand], F.[olke], ”Wihlborg, Gunnar Artur”, i: *Svenskt konstnärslexikon. Tiotusen svenska konstnärers liv och verk*, del V, Malmö 1967, s. 677